

UDK:378.1+372.3:371.126

Dilafruz ASQAROVA,
Farg‘ona davlat universiteti o‘qituvchisi
E-mail:dilafruzaskarova@804gmail.com

QDPI Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) X.S.Raximova taqrizi ostida.

THE NEED FOR MODERN TEACHING METHODS IN THE DEVELOPMENT OF CREATIVE COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS

Annotation

In this article, the development of creative competence in higher education is considered as the basis of future teachers and their personal achievements, as well as society. While future educators emphasize creative competence primarily as a unique characteristic of an individual or a process, scholars have suggested that future educators' creative competence should be shaped by personal reasoning, independent decision-making, curiosity and motivation, development, and growth. the same things.

Key words: higher education, creativity, creative competence, personal achievements, future teachers, innovative cooperation.

НЕОБХОДИМОСТЬ СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ В РАЗВИТИИ ТВОРЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Аннотация

В данной статье развитие творческой компетентности в высшей школе рассматривается как основа будущих педагогов и их личных достижений, а также общества. Если будущие педагоги подчеркивают творческую компетентность главным образом как уникальную характеристику личности или процесса, то ученые высказали мнение, что творческая компетентность будущих педагогов должна формироваться личными рассуждениями, принятием самостоятельных решений, любознательностью и мотивацией, развитием и развитием. те же вещи.

Ключевые слова: высшее образование, креативность, творческая компетентность, личные достижения, будущие педагоги, инновационное сотрудничество

BO‘LAJAK TARBIYACHILARNING KREATIV KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY O‘QITISH USULLARINING ZARURATI

Annotatsiya

Ushbu maqolada oliy ta‘limda kreativ kompetentlikni rivojlantirish bo‘lajak tarbiyachilar va ularning shaxsiy yutuqlari hamda jamiyat uchun foydali hisoblanadi. Bo‘lajak tarbiyachilar kreativ kompetentlikni asosan shaxs yoki jarayonning o‘ziga xos xususiyati sifatida ta‘kidlasalar, olimlar bo‘lajak tarbiyachilar kreativ kompetentligini shaxsiy mulohazalar yuritishi, mustaqil qarorlar qabul qilishi, qiziquvchanlik va motivatsiya, yangi narsalarni ishlab chiqarishlari va rivojlantirishlari haqida fikrlar bildirilgan.

Kalit so‘zlar: oliy ta‘lim, ijodkorlik, kreativlik, kreativ kompetentlik, shaxsiy yutuqlar, bo‘lajak tarbiyachilar, innovatsion yondashuv.

Kirish. Insoniyat taraqqiy etishida ularning kashfiyotlari beqiyos hisoblanadi. Buyuk daholarning hayot yo‘liga nazar soladigan bo‘lsak shunga amin bo‘lamizki, ular tarixda iz qoldirishlarida ilm-fan, san‘at yoki diniy ta‘limotda yangilik yarata olishgan. Insoniyat rivoji va ilm - fan taraqqiyotiga o‘z hissasini qo‘shgan buyuk bobokalonlarimiz Abu Ali ibn Sino, Al Xorazmiy, Abu Nasr Forobiy, Imom Al Buxoriy Abdulla Avloniy kabi daholar hayot yo‘llarida va o‘z yo‘nalishlarida yangilik yaratishgan, ijodkor bo‘lishgan.

Insoniyatning yangilik va taraqqiyotga intilishi tarixiy evolyutsion rivoji bilan ifodalanadi. Chunki har bir ijodiy faoliyatning negizida albatta yaratuvchanlik bor. Demak, ijodkorlik, kreativlik qadim-qadimdan mavjud, faqat ijodiy jarayon, yaratuvchanlik, ya‘ni kreativlik tushunchasi va kreativlik atamasi yuzasidan ilmiy izlanishlar olib borish o‘tgan asrdan boshlangan.

Vuqorida nomlari qayd etilgan ajdodlarimizning boy merosiga tayangan holda bo‘lajak tarbiyachi xatti-harakati, faoliyatida kreativ qobiliyati mavjudligini odatiy jarayondagi holatlar, tajribalardan farqli ravishda muammoni yangicha yondashuv asosida, nostandart yechimdan foydalanish yuzasidan mustaqil qaror chiqara olish iqtidori mavjudligi

bilan belgilanadi. Aslida, tug‘ma tarzda barchada kreativlik qobiliyati mavjud bo‘lishi mumkin.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. A.Maslou[1]ning ta‘biri bilan aytganda kreativlik xar bir insonga xos bo‘lib, u tug‘ma bo‘ladi ijtimoiy muhit ta‘lim va tarbiya natijasida rivojlanadi yoki aksincha yo‘qoladi. Kreativlik nomoyon bo‘lishining bir necha omillari mavjud, ya‘ni ta‘lim mazmuni hamda ijtimoiy muhit kreativ kompetentlikning nomoyon bo‘lishi va rivojlanishining yetakchi omillari deb hisoblaydi.

Oliy ta‘limda kreativ kompetentlikni rivojlantirish bo‘lajak tarbiyachilar va ularning shaxsiy yutuqlari hamda jamiyat uchun foydali hisoblanadi. Chunki, bo‘lajak tarbiyachilarning kelajakdagi metodika fanlarini o‘qitish faoliyati jarayonida duch kelishi mumkin bo‘lgan vaziyatlarga, tez o‘zgarishlarga dosh berishi va oldindan aytib bo‘lmaydigan muammolarni hal qilishi uchun samarali strategiyalarni o‘zlashtirgan, muammolarni hal qilish, tanqidiy va mustaqil fikrlashga ega bo‘lgan bo‘lishlari zarur.

Bo‘lajak tarbiyachilar kreativ kompetentligining rivojlanishi o‘qituvchilarning kreativ sifatleri qay darajada rivojlanganligi bilan bog‘liqdir. Pedagoglarning kreativlik darajalari esa bo‘lajak tarbiyachilarning kreativlik bilan

bog'liq bo'lgan xususiyatlarini qanday baholashlari bilan bog'liq, ya'ni o'qituvchi qay darajada kreativ bo'lsa, u bo'lajak tarbiyachilarning kreativlik bilan bog'liq xususiyatlarini shunchalik rivojlantira oladi[2]. Bundan tashqari, pedagogning liderlik hamda yetakchilik jihatlarini va uning bo'lajak tarbiyachilarni idrok eta olishi ham kreativlik bilan bog'liqdir. Bo'lajak tarbiyachilar va professorlarning kreativ kompetentlikni idrok etishlari va tushunishlari o'rtasida farqlar mavjud. Bo'lajak tarbiyachilar kreativ kompetentlikni asosan shaxs yoki jarayonning o'ziga xos xususiyati sifatida ta'kidlasalar, olimlar bo'lajak tarbiyachilar kreativ kompetentligini shaxsiy mulohazalar yuritishi, mustaqil qarorlar qabul qilishi, qiziquvchanlik va motivatsiya, yangi narsalarni ishlash chiqarishlari va rivojlantirishlari ijtimoiy zarurat sifatida qarashadi.

Shuningdek, pedagoglar bo'lajak tarbiyachilarning kreativ qobiliyatini rivojlantirish uchun auditoriyada qo'llanilishi mumkin bo'lgan pedagogik amaliyotlar va tafakkurga ta'sir ko'rsatadigan turli ijtimoiy zaruratlar haqida ma'lumotlarga ega bo'lishlari kerak. Har bir ta'lim muassasi o'z professor-o'qituvchilariga shart-sharoitlarni yaratishda yordam berishi kerak. Ta'lim tizimida bo'lajak tarbiyachilarning innovatsion yondashuvlar asosida kreativ rivojlanshining ijtimoiy zarurati quyidagilardan iborat: o'quv dasturida bo'lajak tarbiyachilarning kreativ sifatlarini rivojlantirishga imkon berish uchun yetarli vaqt va auditoriyaga ega bo'lish; yetarli darajada xilma-xil va barcha bo'lajak tarbiyachilarning kreativ bo'lishiga imkon beradigan turli xil ish sharoitlarda bo'lajak tarbiyachilarga yangi va qiziqarli usullarda ishlash erkinligiga ruxsat berish; bo'lajak tarbiyachilarni haqiqiy, talabchan va hayajonli ishlarga jalb qilish: oldindan aniqlanmagan natijalarga erishish imkonini beruvchi baholashni loyihalash; pedagoglar va bo'lajak tarbiyachilar uchun fikrlash va shaxsiy rivojlanishni rag'batlantiradigan idoraviy muhitni shakllantirish; davom etish fan doirasidagi akademik munozaralar va turli manfaatdor tomonlar bilan mavzuning tabiati va undagi kreativ kompetentlikning roli haqida suhbat[4].

Ba'zi manbalarni tahlil qilish natijasida bo'lajak tarbiyachilarda kreativ kompetentlikni rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari sifatida quyidagicha fikr bildirishga qaror qildik. Kreativlik - mavjud vaziyatni turlicha baholash, nostandart qarorlar qabul qilish imkoniyatini yaratish hamda noodatiy sharoitlarga tez ijtimoiylashish imkonini yaratadi. Bo'lajak tarbiyachi o'zining kreativlik qobiliyatini rivojlantirish jarayonida turli bosqichlarni bosib o'tishi natijasida ko'p qirrali ijodkorga aylanadi. O'zida kreativlik qobiliyatini shakllantirgan bo'lajak tarbiyachi boshqa bir bo'lajak tarbiyachiga motivatsiya berib, uning yashirin qobiliyatlarini ro'yobga chiqarishga yordamchi vazifasini bajarishi mumkin. Kreativ bo'lajak tarbiyachi bir muammoni bir vaqtning o'zida bir necha yechimlarini topishi va uni eng mukammalini qo'llay olishi mumkin bo'ladi[5].

Tadqiqot metodologiyasi. Kreativ fikrlashni ijtimoiy zarurat sifatida rivojlantirish va yangi g'oyalarni yarata olish quyidagi jarayonlarni shakllantirish va rivojlantirish orqali amalga oshiriladi:

- Bo'lajak tarbiyachilarning avvalgi o'zlashtirgan bilimlarini hisobga olish.
- Suhbat uchun vaqt ajratish, bo'lajak tarbiyachilarni hurmat bilan tinglash.
- Bo'lajak tarbiyachilarni xato va tanqid qilishdan qo'rqish kabi hissiy to'siqlardan xalos bo'lishga yordam berish.
- Rag'batlantirish. Bo'lajak tarbiyachilarni ko'proq qiziqtiradigan mavzular bilan shug'ullanishlariga imkon yaratish.
- Darsda qo'llaniladigan o'qitish metodlarining samaradorligini oshirish.

- Bo'lajak tarbiyachilarni faqat hurmat qilgan holda tanqid qilish.

- Bo'lajak tarbiyachilarni yangi g'oyalarni ifoda etishga undash.

- O'qituvchi tarafidan bo'lajak tarbiyachilarga munozarali savollar berish.

- Bo'lajak tarbiyachilar bilan ijobiy munosabatda bo'lish.

- Bo'lajak tarbiyachilar o'zlarini namoyon qilishdan qo'rqmaydigan psixologik jihatdan xavfsiz muhit yaratish.

- Xulq-atvor va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini bo'yicha individual farqlarni tushunish.

Ta'limda bo'lajak tarbiyachi yoshlarda kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Buning uchun mavjud muammoning ochiq qoldirilishi alohida ahamiyatga ega hisoblanadi. Chunki, bu jarayonda turli innovatsion va integratsion yondashuvlarni qo'llash imkoniyatini ta'minlash hamda aniq vaziyatlarni hosil qilish natijasida ta'lim oluvchilarning ijodiy tafakkurlari rivojlantiriladi[6].

Bunda, bo'lajak tarbiyachilar ta'lim olishlari jarayonida, o'quv bilish faoliyatida kreativ sifatlarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Buni bo'lajak tarbiyachilar tayyorlash bo'yicha o'quv dasturlariga kreativlik bo'yicha bitta fanni kiritibgina qolmasdan, balki, bo'lajak tarbiyachi sifatida tajriba o'tkazadigan, keyinchalik mutaxassis sifatida nima qila olishi mumkin bo'lgan haqiqiy ijodiy jarayonni rivojlantirishni o'qitish va ta'lim muhiti orqali amalga oshirilishi kerak hamda ular o'zlarining ijodiy salohiyatlarini namoyon eta bilish yo'llarini topa olishlari lozim. Kreativlik tushunchasi bugungi kunda aniq bir mustahkam ta'rif bilan chegaralanmaydi. Olimlar ushbu tushunchaga turlicha ta'rif beradilar. Fikrimizcha hozirgi kunda kreativlik atamasi qo'llaniladigan ko'plab sohalar mavjud bo'lib, yaratilgan yangilik borasida fikr yuritiladi va ayrim tadqiqotlarda mualliflar kreativlik va ijodkorlik atamalarini sinonimlar sifatida qo'llaydilar.

Shuningdek, bo'lajak tarbiyachilar kreativlik madaniyatlarini oshirishda qo'shimcha o'quv kurslari va ijtimoiy-madaniy tuzilmalarning ta'siri muhim o'rin tutadi. Pedagogika fanlarining har bir yo'nalishlarida bo'lajak tarbiyachilarning kreativligi asosiy masala bo'lganligi hisobga oladigan bo'lsak pedagoglar ijodiyotining ahamiyati juda ham kam holatlarda e'tiborga olinadi. Shu bilan birga, pedagoglar ta'lim jarayonida eng muhim bo'lgan rollardan birini o'ynaydi; shuning uchun oliy ta'lim bo'lajak tarbiyachilari kreativ kompetentligini oshirish jarayonida bu masalani e'tibordan chetda qoldirmaslik kerak.

Seminar-treninglar g'oyalarni ishlab chiqarishga, yechimlarning kreativligiga va yetakchilik samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ta'lim jarayoniga ta'lim usullarini joriy etish oliy ta'lim bo'lajak tarbiyachilarning ijodiy imkoniyatlarini ochib beradi[8].

Yuqorida keltirilgan mulohazalarni umumlashtirgan holda, Kreativlik qobiliyatidan nafaqat yangi qiziqarli g'oyalarni yaratish, balki o'z-o'zini takomillashtirish va shaxsiy rivojlanish uchun ham foydalanish mumkin. Mavjud muammolarni va ijodiy qobiliyatni rivojlangan darajasini o'zida mujassam etgan jarayonni kreativlik deb qarashimiz mumkin. Shunday ekan, oliy ta'lim tizimi bo'lajak tarbiyachilarning shaxsiy ijodiy qobiliyatini rivojlantirish bilan birga ularning o'quv faoliyatini kreativ olib borish ta'lim sifatini yanada oshirish bilan bir qatorda ijtimoiy zarurat ekanligidan dalolat beradi.

Oliy ta'lim talabasi faqatgina darslikda berilgan ma'lumotlarni o'rganibgina qolmasdan, u zamon bilan hamqadam bo'lishi, erkin fikrlashi, tanqidiy munosabatda bo'la olish malakasi shakllanishi, zamon talabiga javob beradigan kadr bo'lishi uchun kreativlik ijtimoiy zarurat

sifatida biz uchun zarur. Bo'lajak tarbiyachi original manbani o'qib o'zi xulosa chiqara olishi, o'zi mustaqil talqin qila olishi, asl mohiyatini anglay olishi uchun kreativlik ijtimoiylashishi zarur.

Tahlil va natijalar. Har bir mamlakat o'z mezonlari asosida ta'lim tizimini belgilaydi. Shuning uchun turli davlatlarda ta'lim olish imkoniyatlari turlicha bo'ladi. Tizimga asos solinayotganda mamlakatning tarixiy an'analari, bugungi kun talablari inobatga olinadi. Ta'lim tizimining mukammalligi mamlakat rivojining podevori hisoblanadi. Ta'lim jarayonidagi islohotlarning amaliyotga tadbiri sifatida hozirda ta'lim jarayonidagi zamonaviy dars kombinatsiyalarini kuzatishimiz mumkin.

Bular quyidagilar:

Ta'limda sun'iy intellektdan foydalanish darslari

AI (Artificial intellect) bugungi kunda bu usul hayratlanarli darajada keng tarqalgan. Bundan foydalanish o'qituvchiga dars jarayonida kam harakatlanib o'quvchi bilan ko'proq ishlash imkonini beradi. Sizu bizga o'xshagan o'qituvchilarga ish yukini kamaytirishga, kurslarni shaxsiylashtirishga va talabalarga samaraliroq ta'lim berishga yordam beradi. Hemis platformasi, kundalik.com, plagiatni aniqlash, avtomatik baholash kabilar shular jumlasidandir[7].

Loyiha asosida o'qitish

Barcha talabalar bo'lim oxirida loyihalar ustida ishlaydi. Loyihaga asoslangan ta'lim ham loyihalar atrofida aylanadi, bu o'quvchilarga haqiqiy muammolarni hal qilish va uzoqroq vaqt davomida yangi yechimlar topish imkonini beradi.

O'quvchilarda tadqiqot qilish, mustaqil ishlash va tanqidiy fikrlash kabi ko'nikmalarni rivojlantiradilar.

Ushbu tushunchalarga asoslanib biz ham quyidagi dars turlarini taklif etamiz.

1. Virtual haqiqat texnologiyasi darslari

Virtual haqiqat texnologiyasi bilan sinf ichida butunlay yangi dunyoni yaratish mumkin. O'quvchi materialni tekis ekranda ko'rish o'rniga "haqiqiy" narsalar bilan muloqot qilishlari mumkin.

VR (Virtual reality) texnologiyasi qimmatga tushishi mumkin, ammo u sizning har qanday darsingizni o'quvchilarni hayratga soladigan darajada o'tkazilishiga yordam beradi[7].

2. Qo'shma ta'lim

Ko'plab maktablarimizda bu ta'lim turi qo'llanilmoqda. Ta'limda samaradorlikka erishish uchun bu

usuldan foydalanish tavsiya etiladi. Bunda o'qituvchi materialni dars jarayonida to'liq bera olmasa, o'quvchilar bilan Zoom platformasida darsdan tashqari holda online dars tashkillab o'tishi mumkin

3D bosib chiqarish

Bu o'rganuvchilarga yangi narsalarni yaxshiroq o'rganish uchun amaliy tajriba beradi. Bu usul sinfdagi faollikni an'anaviy darslar bilan solishtirib bo'lmaydigan yangi darajaga olib chiqadi. Dars jarayonida 3D ruzhalaridan foydalanish o'quvchilar uchun dars jarayonini qiziqarli o'tishini ta'minlaydi.

3D bosib chiqarish o'quvchilaringizga haqiqiy dunyoni tushunish imkonini beradi va ularning tasavvurlarini faollashtiradi. Talabalar inson tanasi haqida bilish yoki mashhur binolar maketlarini ko'rish va ularning tuzilmalarini o'rganish uchun qo'llarida modellarini ushlab tursa, o'rganish ancha osonlashadi. Ya'ni bunda har bir o'rgatilayotgan narsa modellar orqali o'tiladi[7].

Xulosa. Demak, ta'lim islohoti yangicha fikrlovchi, asrimizning bugungi shiddatli oqimida to'g'ri yo'nalish topa oladigan, yaratilgan imkoniyatlardan yosh avlodning ta'lim-tarbiyasi yo'lida unumli foydalana oladigan izlanuvchan, kreativ fikrlaydigan pedagogni shakllantirishni talab etadi. Bu ishning muhimligi shundaki, pedagogik jarayonda ta'lim mazmuniga qanchalik yangilik va yangilangan darslik, turli qaror hamda qonunlar, ta'lim standartlari joriy etilgani bilan ularni o'quv jarayoniga yetarlicha tadbiri qilinmas ekan bu harakatlarning barchasi samarasiz yakunlanaveradi. Ta'lim jarayonida samarali natijalarga erishish uchun albatta pedagog avvalo, bo'lajak tarbiyachilardagi kreativ tasavvurni shakllantirmo'g'i zarur.

Shuningdek, ta'lim tizimi professor-pedagoglari va bo'lajak tarbiyachilari oldida juda ko'p muammolar mavjud. Ushbu dissertatsiya ishimizda muhokama qilinadigan masalalardan biri pedagoglar va bo'lajak tarbiyachilar o'rtasida kreativ kompetentlikni rivojlanishini rag'batlantiradigan kreativlik madaniyatini targ'ib qilish zarurati bilan bog'liq. Hozirgi axborot asrida yangi g'oyalarni yaratishga qodir bo'lgan, yuqori talab darajasiga javob bera oladigan, innovatsion modellarni yarata oladigan va raqobatbardosh loyihalarni taklif qiladigan hamda ularni amalga oshiradigan mutaxassislar zarur. Bunday faoliyatning muvaffaqiyati esa bo'lajak tarbiyachilar orasida noodatiy fikrlashni yuqori darajada ommalashtirish, mutaxassislardagi yuqori kreativ sifatlarni shakllantirish hamda rivojlantirishdir.

ADABIYOTLAR

1. Altshuller. G. S. The 40 Principles of invention are a suite of ideas that purport to aid in solving hard ... Studies led by led to this approach.
2. Asqarov A.. Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston milliy universiteti. Umumiy pedagogika.UMK.Toshkent-2018 yil.
3. Avazboyev A.. Zamonaviy ta'lim. 2018, 8 s-21
4. Askarova, D. I. (2022). Use of interactive methods in developing creativity of students of higher education institutions. Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL), 3(10), 92-97.
5. Asqarova D. Oliy ta'limda bo'lajak tarbiyachilar kreativ kompetentligini rivojlantirish omillari. FarDU Ilmiy xabarlar.2023.
6. Falsafa. Qisqacha izohli lug'at. – T.: Sharq nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh taxriiyati, 2004 -383 bet.
7. Farberman B.L. Ilg'or pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2000.–B.125.
8. Hasanboyev J., To'raqulov X., Xaydarov M., Usmanov N. Pedagogika fanidan izohli lug'at-T. "Fan va texnologiyalar", 2009.- b.236
9. Ibragimova G.N.. Zamonaviy ta'lim. 2017, 4 s-31